

КОМП'ЮТЕРНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА МУЛЬТИМЕДІЙНІ ЗАСОБИ ВИХОВАННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ ПІДЛІТКІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ЗАГАЛЬНОЇ ГЕОГРАФІЇ

Вступ, вихідні передумови. Щоб успішно виконувати освітні завдання, школа має функціонувати у просторі досягнень науково-технічного прогресу. Як свідчить В. Максаковський, комп'ютеризацію навчання географії у розвинутих країнах Заходу було розпочато ще в 1960-х рр.; із середини 1970-х рр. там здійснюються систематичні наукові дослідження можливостей використання комп'ютерів у шкільній практиці. Нині теорія і практика впровадження комп'ютерних технологій у середню географічну освіту активно розробляються і в нашій державі.

Ознайомлення з методичними виданнями засвідчує, що низка вчителів географії у різних регіонах України систематично й успішно використовує комп'ютер у роботі з учнями (П. Вірченко, Г. Карп'юк, Р. Коваленко, Р. Кулик, Б. Портяний, П. Харенко та ін.). Перший досвід навчання географії із застосуванням комп'ютерних технологій узагальнено у працях низки провідних вітчизняних методистів. Так, П. Масляк констатує, що вчитель використовує комп'ютер з метою демонстрування і розкриття особливостей та закономірностей розвитку географічних явищ, показу і комплексної характеристики певної території, виділення її особливостей, демонстрування схем, карт; графіків, таблиць тощо, контролю знань, умінь і навичок учнів, проведення географічних ігор [3]. В. Корнєєв до найперспективніших напрямів використання комп'ютерів у процесі навчання географії відносить імітаційне графічне моделювання процесів і явищ, організацію дидактичних ігор, створення банків даних інформації, необхідної для розв'язання навчальних проблем, створення презентацій та учнівських проектів [5].

Проте на даному етапі розробки означеного питання увага приділяється переважно інформаційному аспекту освіти. Для сучасної ж дидактики особливо актуальною є проблема ціннісного навчання, що орієнтувалося б передусім на формування аксіологічного світогляду [2, 4]. Зокрема, відповідне ціннісне наповнення шкільної географії є одним із шляхів підвищення ефективності екологічного виховання учнів засобами предмета [1].

Мета статті - на основі аналізу загальнопедагогічних і методичних публікацій та первинного узагальнення досвіду організованої нами інноваційної педагогічної діяльності

в низці шкіл Полтавської області окреслити перспективи використання комп'ютерних технологій та мультимедійних засобів у процесі вивчення загальної географії для виховання екологічних ціннісних орієнтацій учнів.

Виклад основного матеріалу. Для організації екологічно спрямованого навчання географії на ціннісних засадах важливими є як можливості комп'ютерних технологій в організації пізнавальної діяльності школярів, так і її мультимедійний супровід, що забезпечує формування емоційно привабливого образу природних об'єктів і явищ. Комп'ютерні технології та мультимедійні засоби можуть ефективно застосовуватися при реалізації кожної складової класичної тріади компонентів технологій особистісно орієнтованого навчання "завдання - діалог - імітаційна гра".

Використання комп'ютера дає змогу оптимально втілити різновид екологічних завдань, який передбачає алгоритмізацію діяльності учнів. Прикладом алгоритмізованих екологічних завдань, які доцільно залучити при вивченні у 6 класі теми "Населення і природокористування", є поширені в Інтернеті методики вирахування власного споживчого навантаження на Землю — "екологічного відбитка" (<http://www.redefiningprogress.org>; <http://www.eattliday.net> та ін.). Комп'ютеризація завдань також дозволяє будувати їх як дидактичні ігри.

Учитель В. Скогарєва (Терешківська ЗОШ Полтавського району) доповнює роботу з картою використанням на уроках репродукцій художніх полотен, на яких зображено об'єкти, що вивчаються, та естетично привабливих фотоілюстрацій. Завдяки цьому природні об'єкти сприймаються у контекстні їх нематеріальних цінностей, самоцінності; відбувається їх часткова суб'єктофікація, вони вже не виступають безликими "цеглинками" природного середовища. Для застосування цього методу в роботі з електронними картографічними посібниками необхідно, щоб вони містили відповідну ілюстративну складову. На жаль, рівень представленості природних об'єктів на фотографіях електронних атласів не дозволяє повною мірою реалізувати означений підхід.

О. Пуденко (Новоселівська ЗОШ Полтавської о району) за допомогою мультимедійних засобів досягає розуміння та екологізованого сприйняття шестикласниками природних процесів і явищ, роль яких у житті людства і природи неоднозначна. Зокрема, урок з вивчення вулканізму вчителька розпочала демонстрацією процесу формування твердої оболонки планети. Посідання у ході уроку пізнавального (утворення островів внаслідок підводних вивержень) та емоційно насиченого (життя скельних горил у лісах на підживленому вулканічним попелом ґрунті) матеріалу забезпечило формування в учнів ставлення до вулканізму як до загалом необхідного, не "зайвого" у природі явища.

Умовою опанування учнями екологічних цінностей, формування відповідних ціннісних орієнтацій є досягнення ними зв'язку природи з власним внутрішнім світом, в. Білокінь (Мачухівська ЗОШ Полтавського району) вдало використовує мультимедійні засоби для забезпечення рефлексії підлітків при вивченні погоди та її характеристик, об'єктів гідросфери тощо.

Комп'ютерні технології, мультимедійні засоби можуть виступати у якості не лише допоміжного, а й основного, систематизуючого забезпечення уроків, спрямованих на виховання екологічних ціннісних орієнтацій. В. Білокінь, Л. Кібальник (Полтавська гімназія № 6), М. Моргун (Розсошенська гімназія Полтавського району) побудували уроки та позаурочні заходи з вивчення вулканізму, унікальних форм рельєфу Землі на використанні комп'ютера, відео проєктора, мультимедійної дошки. Саме завдяки можливостям комп'ютерної техніки (пошук текстової та ілюстративної інформації в Інтернеті на підготовчому етапі, мультимедійна підтримка) діти, як засвідчили спостереження і аналіз підсумкових письмових робіт, долучилися до нематеріальних цінностей та самоцінності природи, відійшли від антропоцентричного світосприйняття.

Прикладом системоутвірних можливостей комп'ютерних технологій, мультимедійних засобів у вихованні екологічних ціннісних орієнтацій учнів є базова для європейського проекту "Освіта на основі людських цінностей" технологія інтерактивних розповідей. Нині вона впроваджується у Росії [6].

Продуктивним для виховання екологічних ціннісних орієнтацій є також використання комп'ютерних технологій для створення презентацій за матеріалами відповідної позаурочної роботи. Вивчення природних процесів і явищ на прикладі об'єктів, з якими підлітки мали безпосередній емоційно насичений контакт, сприяє суб'єктному сприйняттю довкілля. Створення презентацій дає змогу синхронізувати туристсько-краєзнавчу діяльність у її речових, предметних результатах із опануванням відповідного матеріалу програми, водночас спираючись у навчанні на актуалізовані емоції, присвоєні нематеріальні цінності природи.

За умов відповідної підготовки та технічного забезпечення підлітки можуть брати безпосередню участь у створенні таких презентацій, що реалізує їх творчі здібності і у підсумку є поштовхом до моральної творчості (термін В. Роменця), формування ціннісної сфери особистості. Розміщення учнівських робіт в Інтернеті дає можливість масштабного обміну досвідом, розширює коло учасників ціннісного діалогу. Тому заслуговує на увагу висловлена київською вчителькою А. Кавузою ідея створення силами педагогів і учнів електронного дитячого журналу з географії.

Висновки. Таким чином, комп'ютерні технології і мультимедійні засоби можливо ефективно використовувати для виховання екологічних ціннісних орієнтацій підлітків у процесі урочної та позаурочної роботи з вивчення загальної географії. Вони можуть застосовуватися як для емоційно-особистісного стимулювання учнів, так і для організації розгорнутого ціннісного діалогу, є засобом створення і реалізації різноманітних дидактичних продуктів, спрямованих на виховання екологічно виваженого ставлення підлітків до природи. Перспективи подальших розвідок у вказаному напрямі полягають у розробці відповідного дидактичного забезпечення курсу загальної географії та ретельному дослідженні його потенціалу.

Література:

- 1.Копилець Є.В. Екологічні цінності у змісті шкільної географічної освіти // Шкільна географічна освіта: проблеми і перспективи: Зб. наук, праць за матеріалами наук.-пр. конференції / За ред. В.П. Корнєєва, Т.Г. Назаренко. К.: ДНВП "Картографія", 2006. - Вип. I.-С. 107-111.
- 2.Лозова В.І. Стратегічні питання сучасної дидактики // Шлях освіти. - 2003. –Х. 2.- С. 11-16.
- 3.Методика викладання географії в школі: Навч.-метод, посібник / За ред. С.Т. Коберніка. К.: Стафед-2, 2000. - 320 с.
- 4.Сухомлинська О.В. Цінності у вихованні дітей та молоді: стан розроблення проблеми // Педагогіка і психологія. - 1997. - № I. - С. 105-111.
- 5.Урок географії. Від класики - до сучасних технологій /За ред. В.П. Корнєєва. - Харків: Вид. гр. "Основа", 2006. - 176 с.
- 6.Шульпина Е.А. Личностно ориентированный подход в воспитании экологических ценностей на уроках географии // География и экология в школе XXI века. -2005.-№ 2.-С. 39-41,56.